

Stanisław Szymański

Konferencja w sprawie grafiki zabytkowej

Ochrona Zabytków 3/1 (9), 67-70

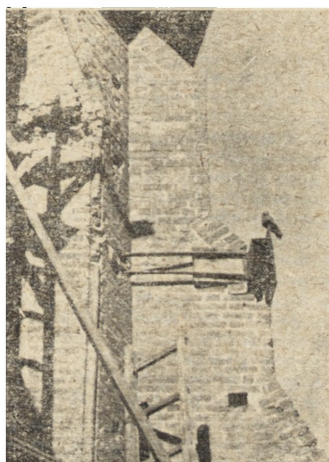
1950

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Po dokonaniu zabezpieczeń zmieniono na całym kościele prowizoryczny dach na stały w konstrukcji żelaznej, kryty blachą miedzianą.

Pozostały obcennie do wykonania roboty konserwatorskie we wnętrzu kościoła, który w czasie akcji omawianej poważnie ucierpiał. W czasie robót zabezpieczających dokonano całego szeregu odkryć związanych z historią powstania pierwotnego gotyckiego kościoła.

Ryc. 59. Umocnienie ścieżki nr 4 na skarpie absydy.

KRONIKA

KONFERENCJA W SPRAWIE GRAFIKI ZABYTKOWEJ

W dniach 5, 6, 7 grudnia 1949 roku w Warszawie staraniem Głównego Urzędu Konserwatorskiego, Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury i Sztuki, odbyła się konferencja poświęcona sprawom grafiki zabytkowej.

Tego rodzaju konferencja odbyła się w Polsce po raz pierwszy, a konieczność jej dyktowana była potrzebami wynikłymi z ogromnych zniszczeń zbiorów polskich, zaniedbaniami lat poprzednich w tej dziedzinie oraz fakt, że niezależnie od historyczno-artystycznej wartości zabytków, grafika w wielu wypadkach stanowi jedyny dokument umożliwiający przeprowadzanie studiów naukowych w dziedzinie kultury oraz liczne prace

konserwatorskie nad obiektami architektury. Typowym przykładem jest odbudowywany z gruzów Zamek Warszawski.

Na zaproszenie Ministerstwa w konferencji wzięło udział dwudziestu najwybitniejszych fachowców w tej dziedzinie, pracujących w zakresie historii sztuki, muzealnictwa, bibliotekarstwa, chemii przemysłowej i mikrobiologii oraz konserwacji zabytków grafiki i introligatorstwa, reprezentując dwanaście instytucyj zainteresowanych zagadnieniem, a więc Główny Urząd Konserwatorski, Państwową Pracownię Konserwacji Zabytków Grafiki, Gabinet Rycin Uniwersytetu Warszawskiego, Bibliotekę Narodową w Warszawie, Muzeum Narodowe w Warszawie, Muzeum Narodowe w Krakowie, Muzeum Wielkopolskie w Poznaniu, Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie, Muzeum Śląskie w Bytomiu, Pań-

stwowe Muzea w Wrocławiu i Gdańsku, Muzea w Toruniu i Bydgoszczy, Muzeum XX. Czautoryskich w Krakowie oraz Główny Instytut Chemii Przemysłowej w Warszawie. W konferencji nadto wzięli udział goście w liczbie dwunastu osób.

Na konferencji wygłoszone zostały referaty omawiające wszechstronnie zagadnienie organizacji zbiorów, ekspozycji i wystaw, szkodników i chorób zabytków, materiałoznawstwa i konserwacji. Referaty uzupełniała praktyczna ilustracja oraz pokazy wypracowanych wyników, prób i modeli w Państwowej Pracowni Konserwacji Zabytków Grafiki, Głównym Instytucie Chemii Przemysłowej, gabinetach rycin biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego i Muzeum Narodowego w Warszawie. Sprawy poszczególne referowali:

w pierwszym dniu obrad:

1. dr Stanisława Sawicka: Opracowywanie zbiorów graficznych i przechowywanie,
2. mgr Maria Mrozińska: Ekspozycja zabytków grafiki.

W drugim dniu obrad:

3. mgr Romuald Kowalik: Choroby papieru, zapobieganie i leczenie tych chorób,
4. prof. Bonawentura Lenart: Uwagi nad sposobami zabezpieczania i przechowywania obiektów graficznych ujęte ze stanowiska praktyka konserwatora,
5. prof. B. Lenart: Materiałoznawstwo z zakresu restauracji i konserwacji obiektów graficznych.

W trzecim dniu obrad:

6. prof. B. Lenart: Omówienie robót i modeli zabezpieczaniu wykonywanych w pracowni konserwacji zabytków grafiki.

Bogata dyskusja i wspólna wymiana doświadczeń, równie jak i uzgodnienie wielu wątpliwych kwestii, wzbogaciło dorobek polski w tej dziedzinie.

Należy spodziewać się, że Ministerstwo Kultury i Sztuki opublikuje w całości wyniki tej konferencji oraz wygłoszone referaty i głosy dyskusji.

Skondensowanym owocem konferencji są następujące rezolucje:

1) Uczestnicy konferencji poświęconej sprawie grafiki zabytkowej w Polsce wyrażają Ministerstwu Kultury i Sztuki gorące podziękowanie za zorganizowanie tej konferencji. Pozytywne wyniki referatów i dyskusji dadzą niewątpliwie konkretne rezultaty dla zorganizowania należytej opieki nad tym działem zbiorów muzealnych w Polsce i dopomogą do ich dalszego rozwoju i racjonalnego wykorzystania tak dla potrzeb kultury artystycznej w Polsce jak i dla celów ścisłe naukowych.

Doceniając w pełni konieczność ścisłej współpracy muzeologów z konserwatorami i chemikami dysponującymi możliwością pracy eksperymentalnej w laboratoriach chemicznych — zebrani na konferencji przedstawiciele dwunastu zbiorów grafiki w Polsce apelują do Ministerstwa Kultury i Sztuki o utrzymanie tej współpracy przez umożliwienie i nadal przedstawiania wyników badań i przeprowadzania odpowiednich dyskusji. Pozwoli to usprawnić i ujednolicić metody pracy w poszczególnych muzeach: osobisty kontakt pracowników z tego odcinka jest ważny zwłaszcza dla muzeów prowincjonalnych.

Reasumując, uczestnicy konferencji wypowiadają się za koniecznością organizowania na przyszłość podobnych zjazdów, z tym że następna konferencja odbędzie się najdalej za rok.

2) Uczestnicy konferencji stawiają wniosek o normalizację polityki uzupełniania zbiorów graficznych, a to na podstawie:

- a) rozgraniczenia zadań zbiorów grafiki w muzeach i bibliotekach naukowych,
- b) rozgraniczenia zadań zbieractwa poszczególnych zbiorów graficznych,
- c) sprecyzowania i ujawniania ich specjalizacji (katalogi zbiorów, katalogi obejmujące zakres specjalizacji zbiorów).

3) Uczestnicy konferencji uważają za konieczną współpracę między kierownikami poszczególnych zbiorów graficznych przynajmniej w jednym środowisku, zwłaszcza w zakresie polityki zakupów i normowania cen.

- 4) Uczestnicy konferencji proszą Ministerstwo Kultury i Sztuki o zaangażowanie do Ministerstwa Oświaty w sprawie poparcia akcji opieki nad zabytkami graficznymi przez udzielanie odpowiednich dotacji, przydział odpowiednich lokali, a nade wszystko sił fachowych tak naukowych jak i technicznych w podległych Ministerstwu zbiorach graficznych o charakterze zabytkowym i artystycznym.
- 5) Uczestnicy konferencji zwracają się do Departamentu Twórczości Artystycznej Ministerstwa Kultury i Sztuki o powołanie komisji złożonej przynajmniej z trzech przedstawicieli zbiorów graficznych w Polsce, w tej liczbie jednego reprezentującego muzea wielkomiejskie, jednego reprezentującego muzea prowincjonalne i jednego reprezentującego zbiory graficzne znajdujące się przy bibliotekach, jako fachowego organu doradczego przy zakupach grafiki nowoczesnej i repartycji nabywanych i otrzymywanych przez Departament Twórczości Artystycznej okazów grafiki tak polskiej jak i obcej.
- 6) Uczestnicy konferencji uchwalają utworzenie centralnego katalogu najcenniejszych wydawnictw, niezbędnych dla opracowywania grafiki szczególnie obcej, z podaniem który zbiór dane wydawnictwo posiada. Katalog taki zostałby utworzony przy największym i najstarszym zbiorze polskim — w Gabinetcie Rycin Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie — drogą nadsyłania gotowych kartek katalogowych przez inne zbiory graficzne w Polsce, dysponujące poważniejszymi księgozbiorami.
- 7) Uczestnicy konferencji stawiają wniosek o opracowanie i wydanie przepisów katalogowania oraz instrukcji dotyczącej opracowania zbiorów graficznych obowiązującej wszystkie Gabinety Rycin w Polsce.
- 8) Uczestnicy konferencji składają wniosek o opracowanie i opublikowanie choćby stopniowe, katalogów zbiorów graficznych w Polsce, zwłaszcza w zakresie posiadanych przez nie rysunków.
- 9) Uczestnicy konferencji stawiają wniosek przysposobienia fachowców technicznych w szkole zawodowej introligatorstwa typu licealnego w oparciu o przedmioty specjalne:
 - a) ogólnokształcące (np. podstawy chemii i podstawy biologii, mikrobiologii, entomologii, fizyki, technologii papieru, tkanin, skóry w zakresie ściśle dostosowanym do potrzeb zawodu),
 - b) zawodowe przedmioty podstawowe z zakresu wstępnych ćwiczeń organicznej oprawy, restauracji papieru itp. w zastosowaniu do konkretnych potrzeb zawodu.
- 10) Zebrani wnoszą o zorganizowanie kursu przeszkoleniowego dla kierowników mniejszych ośrodków grafiki.
- 11) Uczestnicy konferencji zwracają się do Głównego Urzędu Konserwatorskiego o delegowanie jednego z urzędników do spraw porozumiewania się z centralnymi zarządami odpowiednich gałęzi przemysłu celem wyprodukowania i dostarczenia materiałów technicznych potrzebnych dla pracowni konserwacji grafiki. Urzędnik ten byłby jednocześnie w kontakcie ze zbiorami graficznymi, rejestrując a następnie zaspakajając ich dezyderaty tak ilościowe jak i jakościowe. Zająłby się on również sprawą sprowadzania z zagranicy materiałów niemożliwych do uzyskania w kraju.
- 12) Uczestnicy konferencji stawiają wniosek, aby Ministerstwo Kultury i Sztuki przedstawiło następujące dezyderaty Ministerstwu Przemysłu:

W jednej z fabryk papierniczych winien być produkowany papier i karton na użytek artystów i dla konserwacji obiektów graficznych zabytkowych, cennych rękopisów i książek. Papier ten winien zawierać co najmniej 95% celulozy (najlepiej z nowych szmat), liczbę

Cu nie większą niż 0,18. Kwasowość tego papieru nie powinna być mniejsza niż pH 5,5 (do 6,5) chłodnego ekstraktu wodnego papieru. Winien być klejony minimalną ilością żywicy i z dodatkiem minimalnej ilości alunu.

Produkcja atramentu, nieszkodliwego dla papieru, a więc amoniakalnego roztworu soli amonowo żelazowej kwasu gallusowego.

Produkcja kleju do papieru: polimeronu, formaldehydu z mocznikiem.

Uczestnicy konferencji stawiają ponadto wniosek o: zakupienie aparatu dla przeprowadzania badań przyspieszonego starzenia się papieru dla stosowania przy nowowypro-

dukowanych papierach, klejach, atramencie, środkach dezynfekcyjnych itp.

Papier stosowany prowizorycznie do zawijania zbiorów graficznych choćby na krótki okres czasu winien być poddawany przynajmniej badaniom nakwasowym. Przy stosowaniu kleju konieczne jest dodawanie antyseptyku — kilku kropli fenolu. Biblioteki i muzea winny posiadać hygrotmograf dla sprawdzania względnej wilgotności, która winna wynosić od 50 do 65%. Temperatura winna być utrzymana w granicach od 15 do 18° C.

Dr Stanisław Szymański

Warszawa, dn. 12. I. 1950.

RÉSUMÉS FRANÇAIS

LE PLUS ANCIEN TABLEAU POLONAIS

En automne 1949, les auteurs ont découvert dans une église de bois de style roman tardif, à Dębno en Podhale, un tableau sur bois (dimensions: 25,5×68,5): il avait été retrouvé peu auparavant au cours de travaux à l'entour du bâtiment et avait servi de simple planche. Après avoir opéré des retouches de conservation, absolument nécessaires vu son état fortement endommagé, on a pu constater que ce tableau sur bois constitue un fragment de ce qu'on appelle un frontale triptique d'autel. Il représente *ste Catherine* et *ste Agnès* (fig. 5 et 5). Il faut exécuté à l'huile sur un fond crayeux: le dessin a d'abord été finement gravé sur la craie. Le fond du tableau était doré avec un pulment gris posé sur la craie.

Les deux saintes sont traitées d'une manière isocéphalique et de front, tournées de $\frac{3}{4}$ vers le spectateur. Les figures sont minces et élancées, comme qui dirait „en fuseau“, d'une raideur presque hiératique soulignée par le dur dessin des vêtements dont les lignes forment parfois des „zigzag“. Les visages des deux saintes, allongés, sont tracés en noir à l'aide de

quelques signes de convention. Les deux personnages tiennent des palmes à la main. Leur vêtement se compose d'une longue tunique et d'un manteau un peu plus court. Les têtes sont surmontées d'une couronne. La gamme des couleurs est toute simple: le teint est de couleur chair foncée et un ton de brique pour les joues, la tunique de *ste Catherine* est couleur cerise, son manteau olive foncé, la tunique de *ste Agnès* est couleur olive, son manteau cinabre, les contours sont noirs, le fond or (avec des traits argentés). Le tout est d'un caractère plutôt primitif.

Le triptyque dont le dit tableau était certainement une partie, devait probablement avoir deux volets presque identiques représentant quatre saintes de chaque côté et, dans la partie centrale, plus large, la Vierge et l'Enfant. En se basant sur des monuments connus, il est aisé de reconstruire le tout (fig. 6).

Quant au style, c'est du roman, plus exactement du roman tardif, proche déjà, chronologiquement, de l'époque gothique. On le voit à certains détails caractéristiques tels que la couronne aux lignes élancées, le geste de la main droite de *ste Catherine*, les formes dynamiques,